

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Briefing Paper 8/2013

Ázerbájdžán v předvečer summitu Východního partnerství ve
Vilniusu

—

Listopad 2013

Ázerbájdžán v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu

—

Václav Lídí

12. listopad 2013

V Indexu Východního partnerství (VP), který pravidelně hodnotí pokrok jednotlivých států, se Ázerbájdžán společně s Běloruskem pohybuje dlouhodobě na posledních dvou příčkách. Díky obrovským zásobám uhlovodíků si Baku může dovolit **ambiciózní zahraniční politiku vyvažování zájmů Západu, Ruska a Íránu**. Země je v současné době nestálým členem Rady bezpečnosti OSN a předsedá Organizaci pro demokracii a hospodářský rozvoj GUAM. V roce 2011 vstoupila do Hnutí nezúčastněných zemí, čímž chtěla vláda zřejmě symbolicky zdůraznit svůj nezávislý zahraničně-politický kurz. Svým autoritativním politickým režimem se Ázerbájdžán spíše blíží středoasijským post-sovětským republikám. Současný prezident Ilham Alijev je u moci sice pouze od roku 2003, avšak před ním vládnul zemi jeho otec Hejdar. Jedná se tak o **jedinou úspěšnou dynastickou výměnu na území bývalého Sovětského svazu**.

Stejně jako v případě ostatních jihokavkazských republik vstoupila v platnost Dohoda o partnerství a spolupráci mezi Ázerbájdžánem a EU v roce 1999. A stejně jako v případě Gruzie a Arménie byl v roce 2006 schválen Akční plán Evropské politiky sousedství (ENP). V současné době probíhají jednání mezi EU a Baku o asociační dohodě a uvolnění vízového styku. Jednání o DCFTA prozatím nemohla začít, protože **Ázerbájdžán není členem WTO**, což je jedna ze základních podmínek pro zahájení těchto rozhovorů.

Příprava podpisu asociační dohody s EU je přímo závislá na stavu lidských práv a na demokratizaci země. Ázerbájdžán dlouhodobě nenaplnuje závazky v oblasti lidských práv, které garantoval svým vstupem do Rady Evropy a OBSE. Ani po vstupu do VP v roce 2009 nedošlo k žádným reformám, které by zlepšily stav lidských práv či omezovaly korupci. Podle indexu vnímání **korupce** Transparency International se Ázerbájdžán v minulém roce umístil na 134. místě ze 178. I v rámci post-sovětského prostoru byl až na devátém místě. V zemi běžně probíhá **perzekuce** nezávislých či opozičních novinářů, dochází dokonce k jejich únosům a fyzickému napadání. Kromě toho je v ázerbájdžánských věznicích stále velké množství **politických vězňů**.

Jak parlamentní volby v listopadu 2010, tak i prezidentské volby z 9. října 2013 byly označeny EU a množstvím nevládních organizací za nedemokratické. Zejména **letošní prezidentské volby měly** podle některých komentátorů až **tragikomický nádech**, kdy byly omylem výsledky hlasování zveřejněny státní volební komisí celý den před otevřením volebních místností. O to více neprofesionálně působilo hodnocení průběhu voleb některými známými českými pozorovateli,¹ kteří průběh hlasování pochválili za transparentnost.

Ázerbájdžánští experti považují ruské plány na vytvoření Eurasijské unie za pokus o obnovení Sovětského svazu, se kterým má dodnes většina populace spojené velmi negativní zkušenosti. Vstupem do těchto integračních struktur by Baku přišlo o kontrolu nad vlastními energetickými zdroji, a pokud by došlo k vytvoření plánované monetární unie tak také nad

¹ <http://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/azerbajdzan-spatne-vedene-pozorovaci-mise-legitimizuji-diktatorsky-rezim>

finančními zdroji země. Dále by Ázerbájdžán nemohl vést nezávislou hospodářskou a energetickou politiku a také by došlo k poškození reputace u nejvýznamnějších partnerů, mezi které se řadí Turecko, Itálie, EU a USA. Na rozdíl od Arménie nemá Moskva na Baku takové množství mocenských pák, snad kromě možnosti zrušit pracovní pobyt ázerbájdžánským gastarbeiterům, kterých je v Rusku podle některých odhadů až dva miliony. Stejně tak zatím Alijevův režim dospěl k závěru, že větší integrace do evropských struktur přináší více jasných nevýhod než potenciálních benefitů.

Základním pilířem vztahů Ázerbájdžánu a EU tak nadále zůstává **energetická bezpečnost** společenství. Avšak je důležité poznamenat, že i tento aspekt vzájemných vztahů v nedávné době oslabuje. Spojené státy se v posledních letech staly díky využívání břidlicových písků největším producentem zemního plynu na světě, a tak značně omezily import této komodity. Jejich bývalí dodavatelé jako Katar, Alžírsko anebo Trinidad tak mohou namísto do USA dovážet zemní plyn ve formě LNG do EU, která v důsledku **sníží svoji závislost na dodávkách z Ruska a obecně celého post-sovětského prostoru**. Tento závěr však neplatí pro Českou republiku, která právě z Ázerbájdžánu dováží přibližně 25 % své roční spotřeby ropy, větší množství této komodity do ČR dodává pouze Ruská federace.

Vládnoucí elita Ázerbájdžánu se při výkonu zahraniční politiky řídí především svým vlastním zájmem a až posléze zájmem národa, který spravuje jako **obrovskou energetickou společnost**. Ilham Alijev nemá prozatím žádný zájem na integraci do EU, tuto organizaci vnímá pouze jako **dobrého zákazníka**, se kterým se snaží udržet si korektní vztahy. Unie nemá na Ázerbájdžán na rozdíl od Ukrajiny, Gruzie anebo Arménie žádné zahraničně-politické páky z prostého důvodu, že tato země má dost vlastních financí. Ázerbájdžán byl do VP zahrnut, protože se jedná o zemi post-sovětského jižního Kavkazu, avšak v posledních letech má mnohem více společných rysů s muslimskými státy středního Východu či Perského zálivu než s Arménií a Gruzii. Stejně jako v případě Arménie je pokrok Ázerbájdžánu v rámci VP významným argumentem pro vytvoření dvouřychlostní sousedské politiky EU.

Zdroje

- Aslanov, Bakhtiyar. “App-Gate and Azerbaijan’s Presidential Elections.” *Central Asia – Caucasus Analyst* 10 (2013).
- Blank, Stephen. “Is the Ice Cracking Around Nagorno-Karabakh.” *Central Asia – Caucasus Analyst* 6 (2013).
- Blank, Stephen. “Russia’s Principled Caucasus Policy.” *Central Asia – Caucasus Analyst* 10 (2013).
- Cornell, Svante E. et al. *Caucasus: A Challenge for Europe*. (Stockholm: The Central Asia and Caucasus Institute – Silk Road Studies Program, 2006).
- Cornell, Svante E. et al. *The Wider Black Sea Region: An Emerging Hub in European Security*. (Stockholm: The Central Asia and Caucasus Institute – Silk Road Studies Program, 2006).
- Frost, Alexander. “The Collective Security Treaty Organization, the Shanghai Cooperation Organization, and Russia’s Strategic Goals in Central Asia.” *China and Eurasia Forum Quarterly* 7 (2009): 83-102.
- Halbach, Uwe. “Vladimir Putin’s Eurasian Union: A New Integration Project for the CIS Region?” *Stiftung Wissenschaft und Politik Comments* 51 (2011): 1-4.
- Hikari Cecire, Michail. “Turkey-Georgia-Azerbaijan: Trilateralism and the Future Black Sea Regional Geopolitics.” *Central Asia – Caucasus Analyst* 10 (2013).
- Ismailov, Eldar et al. *Central Asia 2008: Analytical Annual*. Stockholm: Central Asia and Caucasus Press, 2009.
- Kempe, Iris et al. “The South Caucasus between the EU and the Eurasian Union.” *Caucasus Analytical Digest* 51-53 (2013).
- Puppo, Lili Di et al. “The Role of the European Union in the South Caucasus.” *Caucasus Analytical Digest* 35-36 (2012).
- Sadowski, Rafal. *Partnership in Times of Crisis: Challenges for the Eastern European Countries’ Integration with Europe*. (Warsaw: Centre for Eastern Studies, 2013).
- Tsereteli, Mamuka. “Why the South Caucasus Needs A Stronger US and EU Policy.” *Central Asia – Caucasus Analyst* 5 (2013).
- www.czso.cz, www.businessinfo.cz
- <http://lenta.ru>, www.novayagazeta.ru
- <http://data.worldbank.org>, www.euractiv.com
- www.eap-index.eu, www.eap-csf.eu
- <http://eeas.europa.eu/enp>
- www.crrcenters.org/caucasusbarometer

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám doma i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v České republice.

K dosažení svých cílů AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

Výzkumné centrum bylo založeno v říjnu 2003 jako analytický útvar Asociace pro mezinárodní otázky se zaměřením na mezinárodní vztahy a zahraniční, bezpečnostní a obrannou politiku. Jádrem VC AMO je [tým analytiků](#), jejichž prostřednictvím nabízíme odbornou expertízu v hlavních problémech světových regionů a klíčových otázkách současné mezinárodní politiky. Výzkumné centrum zpracovává [vlastní odborné studie](#), analytici poskytují [komentáře](#) k aktuálnímu dění prostřednictvím médií. Dedikovanou platformou pro hodnocení mezinárodní politiky je [blog AMO](#).

